

ПРИЧЕ „ДНЕВНИКА“

Наше коло

Војислав Савић

Тешко да би се данас неко од нас могао сетити због чега смо се нашли на тој ледини. Дошли смо са разних страна и из свих крајева, у препуним аутобусима и возовима, али и на коњима и пешачећи, сви у ишчекивању да се деси нешто значајно. Можда су нам обећали величанствен говор уваженог државника, можда је био неки празник којег је требало масовно прославити, а можда смо били само жељни пута и дружења са непознатим људима. Ледина је била огромна, у даљини су се једва назирали црни обриси високих планина, трава на њој давно изгорела, тек се ту и тамо могао видети по неки трнов жбун увећан од врућине коју су нам те године метеоролози најавили још усред зиме. Од сунца које као да се беше зауставило на сред неба нисмо имали где главе да скломимо, али нам, свеједно, у очекивању да се нешто догоди, ништа није толико сметало да бисмо се поколебали и вратили тамо одакле смо дошли.

У неко доба неко се сети хармоникаша. Ту је, рекоше, у близини, брзо ћемо га довести, са њим ће нам живот на ледини бити веселији, а и време док чекамо ће нам брже проћи. И заиста, не прође много, па га доведоше. Беше мален, али одговоран и лепушаст. Округла лица, пажљиво обрзаних црних брчића, са два румена печата на јагодицама, одевен у беспрекорно испегљано одело и исто такву белу кошуљу. Питомо нам се осмехну, па без журбе поче да растеже мехове. Прсти на рукама су му били дуги, искићени разнобојним прстењем и изузетно вешти, неки од нас просто нису могли да одвоје очи од њих. Тек након неколико часака пажљивог слушања препозадосмо добро нам познато коло: често смо га, онако у пролазу, слушали на радију или телевизији.

Један по један, као да се стидимо или прибојавамо да би нам се неки злурадо могли подсмехнути, остављајући жене по страни, њихово ће време тек доћи, почесмо да се хватамо у коло. И да, наравно, уз хармонику играмо, али и то у први мах стидљиво, споро се опуштајући и још спорије хватајући праве кораке. Није да нисмо били добри играчи или да је, не дај боже, међу нама било оних који не знају да играју, него одавно нисмо имали прилику да се хватамо у коло, па нити смо били увек били нити у некој нарочитој кондицији. Хармоникаш нам одобравајуће заклима главом и још вештије поче да пребира по дугмадима, а ми, осокољени, позвасмо и остале да нам се придруже. Позвасмо, доста грубо, као прави мушкарци, да се и ту зна ко је газда, и наше супруге и кћерке. Шта чекате, напишуће једне, подвикусимо им смејући се и очима им дајући знак да не оклевају, што се не хватате у коло, можда бисте прво попиле по чашу хладне лимунаде? И оне нас послушаше: једна по једна, оборених глава и кријући погледе, као да се стиде. Са нашим женама и ћеркама, сестрама и мајкама, постадоше и свирка и коло веселији, а наша срца пунија.

Из часа у час наше коло је расло: једни су се сами хватали у њега, друге су гурали они иза њих, трећи нас узимали за руке бојаљиво се опирајући, четврте нико није ни питао него смо их просто грабили и увлачили међу нас, пети су између играча упадали некако несвесно, ваљда омамљени не само музиком, већ и врућином и нашим све складнијим заједништвом. Било је, истина, и појединачна која нису знали да играју, чак и оних који то нису желели, али су и једнима и другима шансе да остану по страни биле све мање јер смо их, као усисивач прашину, једноставно усисавали у то наше све бројније и све шире коло. Они који нису знали да играју нису нам сметали, вукли смо их и гурали приморавајући их да брзо уче, а са онима који нису имали воље да нам се придруже било је још лакше: опирање им је трајало кратко, тек док их шчепа наш ритам и омаме звуци хармонике. Већ у подне та ледина беше прекривена бескрајним, као змија увијеним колом које је поцупкивало, дахтало и подврискивало у ритму којег нам је наметао наш хармоникаш. По страни остадоше само ретки: богаљи и тешки срчани болесници, старци и старице од преко деведесет година и бебе по колицима заштићеним од сунца шареним сунцобранима. Али и они су нас, кад већ нису били у сању да нам се придруже, бодрили плескањем и узвицима дивљења, а деца весело циком. Било је то и њихово коло, само им виша сила није дозвољавала да буду са нама.

Беше нас стид да сами себи признамо, али после неколико сати играња, поцупкивања и подврискивања поче да нас обузима умор. Био нам је потребан ваздух, почеше и ноге да нас боле, а одећа да нам се лепи за кожу. Низ лица нам се цедио зној уједајући нас за очи и носнице, нас гушћа прашина нам се увлачила у плућа и гушила нас. Радо бисмо изишли из кола, бар да предахнемо, неки можда и да заувек престану са играњем, неки да утоле жеђ или промене обућу, али нити смо хтели да прекидамо коло нити смо смели да разочарамо нашег хармоникаша. Надали смо се да ће се бар он уморити и прекинути са свирањем, па ћемо тако и ми добити прилику да се одморимо и евентуално се припремимо за неко друго, можда сасвим ново коло. Али, нада нам је била све тања, узалуд смо му упућивали молећиве погледе, на њему ни трага од исцрпљености и разумевања за наше тешкоће.

Не прође много, а неки од нас почеше, играјући, да пене и пљују крв, други да повраћају, треће смо сами избацивали јер је било очигледно да ће на ногама издахнути. Коловође су сваки час једни другима уступали место, вукли нас и вриском подстицали да се не брукамо прерано одустајући. Нисмо ми, вришћали су у ритму кола, такав народ, не дамо да други буду бољи од нас! Слушали смо их. Морали смо. Не зато што смо се некога плашили, већ због тога што нисмо хтели да разочарамо ни хармоникаша, ни њих, а ни сами себе. То наше коло постаде питање части и поноса, издржљивости и снаге; није то, као можда код неких других, обично играње уз обичну свирку хармонике!

У неко доба прашина постаде толико густа да се на тој бескрајној ледини ништа од ње није више видело. Ни ледина, ни наш неуништиви хармоникаш, ни ми, играчи кола. Само су се из њене заковитлане густине чули хармоника, тутњава наших ногу по сувој земљи, све гласнија цика коловођа и наше све теже, али и све упорније дахтање. Чак и да смо хтели, из кола више нисмо могли да изиђемо. Прашина нас је гушила, умор савладавао, ноге су нам биле тешке као олово, али смо се зато све чвршће држали за руке, вукли и гурали једни друге у жељи да издржимо, да истрајемо, да у то колу, ако треба, играмо до краја живота.

Пале ноћ и донесе нам мало освежење, осетисмо га како кроз ону густу прашину струји око наших глава. Та нас свежина подсети да читавог дана нисмо ништа ставили у уста и да смо жедни, али нити је хармоникаш прекидао да свира то коло, нити смо ми имали снаге да га напустимо. Уосталом, нисмо више то ни желели. Утолико пре што кроз мрак и прашину неки играчи повицаше да се стрпимо до зоре јер ће нам тада донети храну и воду, па ћемо се, играјући, не само најести него и до миле воље напити. На те гласове скоро заурласмо од среће и захвалности, а наш хармоникаш удари у још жељнији ритам: као да би да нас сатре. Тада нам постаде свеједно хоће ли и кад престати то наше коло, а многи међу нама се понадаше да ће трајати у недоглед.

Не знамо јесу ли и неки други, на неким тамо својим лединама, имали среће да се уз неког свог хармоникаша ухвате у неко своје коло, али ми га и дан данас играмо. Нити наш хармоникаш има намеру да прекине са свирањем, нити бисмо ми пристали да напустимо коло које смо добро савладали. Ако се случајно затекнете у близини и видите бескрајан облак густе прашине, а из њега чујете хармонику и вриску играча, знајте да смо то ми. Не волимо странце, то је жива истина, али не бисмо имали ништа против да нам се придружите: некако се боље игра кад нас је више. ■

ИНТЕРВЈУ: МАРИЈАНЕЛА ЊУЊЕЗ, СВЕТСКА БАЛЕТСКА ЗВЕЗДА

Страст је ту од почетка и само постаје јача

Маријанела Њунес, рођена 1982. године у Сан Маритну у Аргентини, једна је од најистакнутијих балерина своје генерације. Већ са три године почиње да се бави балетом, а са шест улази у престижну балетску школу Teatro Colón, где брзо напредује и са само 14 година постаје чланица њихове трупе, наступајући са легендарним Максимилијаном Гваром, аргентинским балетаном и кључном фигуром у њеном успеху. Са 15 година се сели у Лондон, где недуго затим, 1998. постаје чланица Краљевског балета (The Royal Ballet), а већ 2002. добија статус првакиње са само 20 година. Данас, као највећа балетска звезда Лондона, одушевљава публику улогама у класичним балетима попут „Лабудовог језера“, „Дон Кихота“ и „Жизеле“, освајајући бројне награде укључујући и награду Лоренс Оливије, најпрестижније британско признање за позоришна и оперска постигнућа. Ова изузетна уметница прошле је седмице била део премијере нове поставке „Жизеле“ у Српском народном позоришту.

● **Познати сте по томе што се враћате својим коренима у Аргентини како бисте наступали за локалну публику. Долазак у Нови Сад, културни центар који није „глобална метропола“, носи сличну ноту. Шта Вас вуче у ове градове који имају тако дубоку, концентрисану љубав према уметности?**

– Ово је оно што радим. Не бих то назвала послом. То је оно што радим, и захваљујући томе путујем свуда. Наступам у невероватним местима за невероватну публику, и то је само дар који ми је живот дао. Базирана сам у Лондону, то је мој главни дом, али путујем и гостујем широм света кад год ми је то дозвољава.

● **У другом чину „Жизеле“, Ви не само да ходате; чини се да лебите. Често причају о Вашој техници, али желим да знам шта се дешава у Вашем уму током тих тренутака апсолутне тишине на бини?**

– „Жизела“ је веома посебна баш по томе. То је заправо веома духовно искуство. Балет је тако прелепо направљен и само вас одводи на веома посебно место. Као глумца, улазите у причу, постајете лик...

● **Ученици из локалних балетских школа гледали су Вас сањарећи о Лондону. Пошто сте почели у скромној гаражи у Аргентини, шта је то – уз све оне непривлачне стране балета, попут жуљева, умора, понављања – што желите да они схвате као најлепши део посла?**

– Најпре, непривлачно није реч коју бих изабрала. Једноставно, постоје одређене ствари које долазе с тренингом, а које прате и било шта друго што бисте желели да радите у животу, али не бих то назвала непривлачним. Ништа није не-

Фото: Sophia Evans / The Observer.png

привлачно. Наравно, постоје потешкоће, али не бих ни знала шта да изаберам. Јер то је део професије, као када користите ципеле које можда понекад изазову жуљ, али га излечите и поново обујете исте те ципеле. И то је део живота. Али можете добити жуљ и од шивења костима. Видела сам даме које раде у кројачници, оне се непрестано убадају иглама. И то боли. Сигурна сам да и ви када пишете, рука вам се понекад умори. Волим реч тешко. Али као да је то само део целине. Није ни лоше ни потпуно добро. То је само још једна ствар додата причи. Као било шта у животу. Ако желите да постигнете нешто, морате вредно да радите. Морате се заиста уверити да је то оно што желите да радите. Ако је то оно што волите, морате радити нешто што желите, нешто што има смисла за вас.

● **Играете „Жизелу“ већ дуго. Како се Ваша интерпретација променила од девојчице која је први пут стигла у Краљевски балет до балетске звезде која данас стоји пред нама? Шта је оно што се највише променило?**

– У томе је управо ствар, јер то толико волим, страст је ту од почетка и још увек је ту и само постаје јача. Дакле, само волим оно што радим. Волим то. И тиме сте већ на добитку, учинити вас страсвеним. Даће вам сврху у животу. И веома је важно открити тачно шта је оно што желите да радите у животу.

● **Постоји ли нешто што сте урадили у Новом Саду и што ћете однет са собом у Лондон? Када се вратите на сцену Краљевског балета, која тајна успомена из овог града биће сакривена у вашем наступу?**

– Мислим да је то љубазност људи. Људи су били тако гостољубиви и тако љубазни. И то је само по себи, била би то прелепа успомена. И надам се, желим то да кажем, да је ово тек прва од много будућих посета.

Теодора Белић

СЕЋАЊЕ НА АКАДЕМИКА МИРА ВУКСАНОВИЋА (1944 - 2026)

Траг трајан и препознатљив

Мато Пижурица

Академик Јасмина Грковић Мејдор је на комеморацији академику Миру Вуксановићу 10. марта у Огранку САНУ у Новом Саду говорила на начин који је био и Миру горе, на небу, угледан, свима присутнима завидан, садржајем свеобухватан, са осећањем, присно и са поштовањем – од погледа на његову Крњу Јелу, Семољ гору и родну кућу, помен оца Душана и у породичном наслеђу барјак од Карађорђа, блиским заобилазно разоткривену мотивацију за избор имена његове унучке Симоне, до изванредно приказаног његовог великог и разноликог дела. Мир је на сликовит начин отео из легенде како је грађен манастир Морача: додавањем комад по комад сиге, из руке у руку, из Горње Мораче до платоа изнад водопада Светигоре, где је и до данас сачувана лавра Немањина са прво-награђеном фреском „Гавран храни Светог Илију“ на изложби у Паризу. Мир Вуксановић је говорио и беседио с мером, пробраним речима, на права места смештеним и на одговарајући начин написаним односно изговореним, умно, увек припремљено, никад немарно и испразно. Присећајући се његовог позивања (у *Даноноћнику*) на савет Црњанског да најважнију реченицу треба изрећи на почетку, да у причању не исклизне, цитирају чешког путописца Јозефа Холечека: „Колико сам год људи срео, ни за једног не могу рећи да је био као Марко Миљанов.“

То одговара мом суду о Миру Вуксановићу, човеку несвакидашње енергије, многих прегнућа

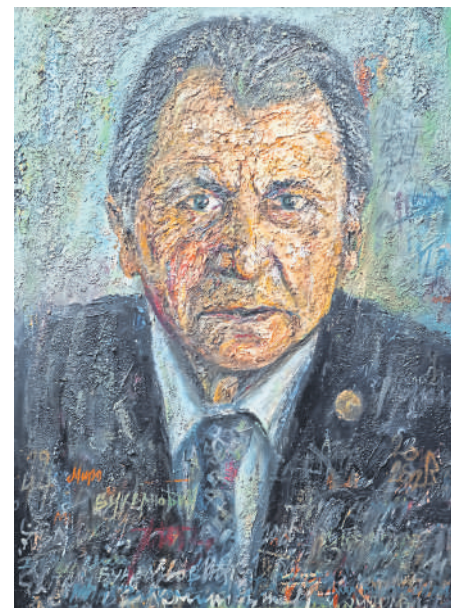

и изузетног дара. Академик Мир Вуксановић је био човек великог дела и најразличитијих талената – да поменем само, поред књижевности и суптилног осећања за сликарство, приређивачки, редакторски, покретачки и управљачки. Даровит, беспримерно радан и дисциплинован, одговоран, истрајан, са неизмерном енергијом у сваком послу, са организаторским смислом какав се ретко рађа. Оставио је он трајан и препознатљив траг у сваком месту у којем је радио – у Сомбору, Новом Саду, Београду, што није лако, јер су то препознатљиви хронологи српске културе, са знаменитим именима, „с великим потписом“, како је остао означен један од њих, једнако тако у институцијама у којима је радио – Библиотека у Сомбору, Библиотека МС, Матица српска, САНУ, Огранак САНУ у Новом Саду, Библиотека САНУ, Трибина Академије, Институт за српски језик, више Академијиних и Матичиних одбора и редакција, Андрићева задужбина – тако у сваком послу који му је повераван, од којих је многе управо он сам замислио и започео.

Успео је да буде такав каквим ћемо га памтити, упркос или баш зато, што о људском роду он мисли, како читамо у запису у *Даноноћнику*: „Човек је биће нереда које стално покушава да успостави ред.“ А Мир је био човек успостављања реда! Овенчан је Мир многим заслуженим признањима за књижевност и прегалаштва у кул-

тури, од оних којима се наговештава таленат до оних којима се потврђују достигнућа највишег нивоа – од Политикине награде за приповетку, објављивања књиге у Едицији „Прва књига“ Матице српске, до награде „Мирослављево јеванђеље“, „Нинове награде за роман године“, „Вукове награде“ и многих других. Смисао писања, процеђен из укупног животног напора и муке, Мир је сажето исказао у запису у *Даноноћнику*: „Никада не бисмо узели перо да није двају разлога. Прво, што желимо да нађемо замену ономе у чему живимо. Друго, што имамо неодољиву потребу да што више делића од свога живота оставимо у наслеђе.“ Мир сам упознао приликом предаје рукописа *Клетва Пека Перкова* на конкурс за Матичину „Прву књигу“, други сусрет је био у Сомбору када сам о *Клетви* говорио, потом, такође у Сомбору, о Морачнику, оба пута са проф. Мирославом Егерићем, који је једну своју збирку критичких огледа насловио *Срећна рука*, као историјски след погођених критичких судова о писцима и делима; Мирови целовитији првенци препознатљиво су се већ тада препоручили за нове „српске руке“.

О Издавачком центру Матице српске данас говорим са осећањем дуга и обавезе, у складу са преосталим моћима, личним и оних који су са њим на овом великом национално подухвату истрајали, да од Мира започето на овом епохалном националном послу не застане (мислим пре свега на Антологијску едицију *Десет векова српске књижевности* и Едицију „Матица“), уз доб-

родошлу и подразумевану концепцијску доградњу и наду да се од Мира *смислено утаначено неће изневерити разводњавањем, губљењем критеријума, упросечавањем*. И данас, када у полицима поред узглавља имам нескрајнутих Милових 27 књига *Сабраних дела*, најпре посегнем за *Семољ трилогијом*, верујући да је у оној *свесци на линије*, нађеној у планинској кући, са натписом *Семољ гора*, било још „онога што има љепоту тајне“, и за томовима *Даноноћника*, са записима у којима је садржана мудрост „оцијеђена из суровог живота“. Оригинал свеске тајни на линије је отишао са њеним налазацем у смиру раку у Крњој Јели.

***Реч на комеморацији у Матици српској (одломак)**

ПРЕДЛОГ ЗА ЧИТАЊЕ

Ванумнице Радован Влаховић (Банатски културни центар)

Збирка „Ванумнице“ представља, по оцени књижевнице Вање Ковачевић, изузетан је пример савремене кратке поезије у којој се минимализам, филозофска рефлексивност и емотивна чулност спајају у кохерентну, али фрагментарну целину. Аутор је своје дело поделио на три књиге – *Пресликанице*, *Откриће* и *После свега* – са јасно дефинисаним поднасловима који одражавају тематски и мотивски развој песничког универзума. Прва књига садржи 82 песме, а остале две по 83, што указује на свесну симетрију и ритам у укупној структури дела. Целокупна збирка делује као један интегрисан поетски свет – свака песма је фрагмент који може бити самосталан, али истовремено гради широку, слојевиту слику савременог живота. Аутор спаја интимно и универзално, емоционално и интелектуално, свакодневно и митско, стварајући поетику која истовремено инспирише, провоцира и медитативно тражи смисао.

У звезданој смоли Слађана Миленковић (Свет књиге)

Кроз пажљиво структурисане циклусе, ауторка у овој збирци прича води читаоца од митских и историјских оквира, преко урбаних и савремених пејзажа, па све до интимних и реалистичних прича с примесама магијског. „Занимало ме је како личне приче одјекују кроз шире наративе, кроз митове које наслеђујемо, кроз историју места у којем живимо, али и кроз тело и емоцију као најинтимнији простор људског искуства“, појашњава ауторка. А за песникињу Наташу Бундало Микић ово је књига о памћењу – личном, породичном и колективном. „Ауторка пише о томе како се прошлост непрестано враћа кроз приче које причамо и кроз предмете које остављамо за собом. Ово књижевно дело управо посебну моћ: да споји оно што делује удаљено, време, људе и судбине да нас подсети да су све те приче, на неки начин, и наше“...

КРИТИКА НЕДЕЉОМ

Хоризонти сећања

„Наша места“, Мирко Себић (КОВ, 2025)

Пише: Љиљана Никић

„Тамо смо где нисмо.“

Путовање – метафора за живот и потрага за смислом – представља једну од окосница књиге есеја Мирка Себића „Наша места“. Оно се огледа у трагању за сећањима, догађајима, успоменама, доживљајима укорењеним дубоко у нама – у **НАШИМ, НЕВИДЉИВИМ, МЕСТИМА**, која књижевник Јовица Аћин, пишући о овој књизи, сагледава као покушај да се изрекну неизрецива сећања и лоцирају њихова места у нама.

Водећи читаоце кроз хоризонте сећања, што књизи даје мемоарски карактер, Себић открива искуства, места, људе и догађаје који су остали „забележени“ у том невидљивом простору, а који одговарају премиси да „ми не владамо сећањем, нити заборавом, већ нешто друго мимо нас управља њима“. Отуда се као protagonisti прича јављају мајка, отац, ујак, прве љубави, али и потпуно маргинализоване личности које су на аутора оставиле утисак.

„Умро је тамо неки П.“ јесте прича која за протагонисту узима човека са маргине, о коме нико ништа не зна („Умро је тамо неки П. Не знате га, зато и кажем неки, јер тај кога ви не знате никад неће постати неко. Не знате ни како је живео, ни како је умро јер није живео као ви, а то значи да није ни живео. Ја сам га познавао, ја развратник у покушају, заплакао сам на вест о његовој смрти“).

Прича „Жене необичне грађе“, проткана интертекстуалним повезивањем са другим делима, јесте прича о мајци, о дрскости и достојанству, о смрти, која неодољиво подсећа на фрагменте из романа Ромена Гарија „Обећање у зору“. Мајка у овој причи, попут Гаријеве, прати моду, зарађује да би сину приуштила бољу будућност, али не трпи дрскост и глупост које су оличене у Јелени – жени необичне грађе, као обрнута флаша. Откуда сећање на ову жену, запитаћемо се? Отуд што је оно повезано са мајчином смрћу, којом се и завршава ова прича („Прво што сам видео кад сам тог 25. децембра у рано јутро ишао на довршите наше куће био је бели капут од твида како лежи на земљи испред мајчиног улаза. Нажалост, моја мајка га је тог јутра обукла кад је кренула у цркву. Прво што ми је пало на памет био је Ђакометиев стих – *Моја: Мадам смрт! Мадам смрт!*“).

Услагасићемо се са речима Јовице Аћина да су ови есеји особена психоанализа успомена, места, сусрета, догађаја, изражени у ефектним блесковима, у микроесејима који се не боје да пређу жанровске границе.

Један од таквих есеја је и „Маштовити дечак се уплашио“. Представља Себићев сусрет са писањем, али и негативно искуство које

долази онда када се предност да формалностима, а не форми, односно правописним и граматичким правилима уместо машти („Маштовити дечак се уплашио. Сакрио се негде где не могу да га нађем. Нико ме ништа о томе нисам рекао. Нисам показао ни нарочиту потиштеност. На следећем писменом, пред који сам помно понављао граматичка и правописна упутства, написао сам знатно краћи текст него што је био претходни. Маштовити дечак се негде сакрио, а ја сам се бојао да га тражим.“)

Ту су и текстови који, између осталог, представљају филозофска промишљања о искуству, сећању („Прелет преко бездана“), говору и вери („Говор и вера“), на чијим се хоризонтима назиру цитати Бекета, Песое, Калвина...

Ипак, два есеја се налазе на повлашћеним позицијама. Есеј „Невидљиви градови“, који отвара књигу, насловом алудира на истоимено дело Итала Калвина, чији се цитат наводи на самом почетку. Алузија на Калвиново дело је и посвета Алекси, саговорнику, у којој уочавамо да се писац све време обраћа саговорнику, као што Марко Поло прича приче Кублај Кану. Шта је то стварност, а шта су (и где су) невидљиви градови, запитаћемо се читајући овај есеј. У путовању кроз књигу, писац нуди одговор да се невидљиви градови налазе у нашој глави („Замисаљвање и сањарије рађају стварност. Без невидљивих градова не би било ни видљивих.“) Као одговор на питање шта је стварност, позива се на цитат Фернандо Песое: „Сва се књижевност састоји из напора да се живот учини стварним. Као што сви знају, чак и онда кад се не понашамо у складу са тим, живот је апсолутно нестваран, у својој директној стварности; поља, градови, идеје, све су то апсолутно замисаљене ствари, плод су наших сложених осећаја самих себе“.

Mirko Sebić
NAŠA MESTA
Slike, sećanja: reportaža

KOV

Есеј „Наша места“, по ком је насловљена, затвара странице књиге. Ако је цела књига била у духу психоанализе сећања, успомена, догађаја скривених у нашим, невидљивим местима, овај есеј такво искуство сагледава као сагласје маште и тела („Дуго нисам схватао да машта без тела није никаква машта већ обична лаж. Јер једино тело не лаже.“). Дакле, тело је место у ком се одвија игра, место у ком се зачиње нови смисао. Али, не треба га сагледати само као биолошку структуру човека у ком су скривена искуства, већ као својеврсну метафору – „тело текста које блиста у мраку света“.

Да ли се маштовити дечак и даље крије? На читаоцима књиге је да сами просуде. Једно је ипак сигурно. Читање ових есеја води на скривена места, позивајући на препознавање онога што свако од нас поседује а да тога често није ни свестан. ■

РОМАН О ЦРЊАНСКОМ: ПРОСТИРУ НОЋ (7)

Може ли се написати нова прича?

Борђе Писарев

Шта рећи? Дубоко верујем у синкретизам (свих) митологија јер уколико је чак и људска раса била способна да до глобалног нивоа доведе висока бића разних религија, како би било могуће да сама божанства не досегну бар ту разину просветљења трошећи своје бесмртне животе на локалној пијаци маште. Давно је установљено да се свет претворио у Књигу огромних размера, а знано је, исто тако, да је контролисање времена – да ли то може да се назове глобализација универзума? – свуда једнако доступно без обзира где индивидуа, личност била, то јест живела? Једнака стварност доступна је на сваком нивоу, једино што није баш увек јасно ко је заправо шеф свемирске полиције, што би рекао врцави и упорни Бајага.

Показало се као и увек да треба форсирати неки већ одабрани термин епохе, а један од кључних означитеља ове, бар на нашим теренима, сигурно је писац Милош Црњански – српски, види чуда! – Црњански а не неки Мелвил, неки Конрад или неки Џојс, да и не говорим о новим писцима који по селима, паланкама и метрополи покушавају да испишу нове приче. Вероватно би било идеално написати роман баш о њему, јер приче о Андрићу су, верујем, потрошене без обзира што је нобеловац, узимајући у обзир ко све па није добио ту награду чије су вредности током година тонуле у заборав, у експлозијама које су девалвирале смисао вредности, па тако је увек пожељно користити већ досегнуто, на пример, у књигама које су доступне као каталози модли виђених у брелијарима попут оног које је понудила антологија мог другара Милована Марчетића где је врло успешно ухваћена слика захваљујући савременицима попут Павића, Басаре, Арсићке, Јосића Вишњића, Белог Марковића, Пантића, Тохолја, Слобе Тишме, Аћина и Раичевића, Прокопијева... у причама о сјајном српском писцу. Или чак као упуства и инпути у књигама типа зборника, који је сачинила Настасја Писарев када је

Чак је и Бог, кажу многи, заувек мртав

окупила теоретичаре, критичаре и историчаре попут Раичевићке, Владушића, Ђерића, Пауновића, Гордићке, Пешикан Љуштановић, Владимира Гвоздена... на вечерњим разговорима о једном и једином, непоновљивом Милошу.

Морам бити реалан и искрен: шта би неком од мојих комшија, другара, пријатеља требало да значе сва та имена? Па, отприлике, као када бих ја тврдоглаво инсистирао на именима Костелник, Крсмановић, Чањи, Бесермини, Данчуо или Торма, што су имена која сам понео из детињства, где сам живео у окружењу тих породица? Као мала честица, у возу живота који се током година распао, изгубљен у бесконачном простору и времену, заједно са свим слатким девојчицама које су ми живот чиниле испуњеним, баш као што су госпођицама и госпођама које је сретао споменуто Црњански и његовом животу давале смисао и сласт.

Црњански као један од ретких писаца који је схватио да живот не треба преписивати. Па валда је Бог као највећа креативна сила већ истрошио све модле, па се онда зауставио. Чему даље? Какви то ситни креатори покушавају да наставе његов подухват нудећи све исто? Нудећи иста осећања, исту страст, срећу, али и чемер и јад, и понајвише све изнова и изнова...

Можда је Црњански идеалан могући јунак за писца који, види чуда, у нешто старом и већ виђеном, покушава да напише нешто ново, нешто апсолутно невиђено.

Да ли постоји опција у којој би се могла разоткрити непозната модала која ће као у неком свету које демократски омогућава да и ја, као обичан смртник, имам опцију у којој се такмичим са бесмртним Богом. Па, зашто био он то имао веће могућности режирања (програмирања?), без обзира што је створио цео универзум, па чак и мене у свему томе?

Ко нађе изгубљено (остављено) има пуно право да то присвоји! Уосталом, као што је написала Урсула Легвин, чак ни од брата нема утехе у зао час, у таму и подножју зида.

Нема више Црњанског, чак је и Бог, кажу многи, сасвим и непорециво, заувек мртав, изгубљен међу мноштво сени, а стиже, кажу, и твоје и моје време за тај одсудни час који нико не може миомисао. (Наставиће се)

МИТОВИ О ЖЕНСКОМ ТЕЛУ

Дуго оспоравана задовољства

Лидија Васиљевић

Оспоравање женског задовољства кроз историју није само морално и религијско питање, већ софистицирани механизам политичке и друштвене контроле. Контрола над женским ужитком била је (и остала) кључни инструмент за очување патријархалне моћи, јер жена која осећа задовољство престаје да буде пасивни објекат и постаје аутономно биће. Оспоравање задовољства није се тицало само сексуалности, већ сваког облика телесне радости који би жену учинио „сувише слободном“ или „сувише снажном“.

Оспоравање кретања: тело као ограђени врт

Слобода кретања је све до прошлог века била директно сразмерна класној и друштвеној моћи. Женско кретање је спутавано како би се осигурало пасивно прихватање живота унутар прописане улоге. Од античког *гинекеја* до викторијанске „сфере дома“, излазак у јавни простор, без мушке пратње, сматран је морално проблематичним. Задовољство у шетњи, лутању или фланерству (уживању у граду) било је резервисано за мушкарце, или за нешто храбрије жене. Корсети, кринолине и високе крагне нису били само естетски избори, они су перфидно физички онемогућавали дубоко дисање, као и брз слободан корак. Резултат тога је *онемогућено тело*, које не може да побегне, пружи физички отпор и које је увек доступно за посматрање.

Оспоравање спорта: страх од мужевне снаге

Женама су кроз историју спортске активности биле махом ускраћиване, или бар недовољно подржаване у већини култура, јер је снага била неспојива са улогом декоративног трофеја. До средине 20. века доминирала је медицинска заблуда да ће прекомерна физичка активност „оштетити материцу“ или учинити жену неплодном. Ово је био биополитички алат да се жене задрже у стању физичке инфериорности. Чак и када им је дозвољен спорт (попут тениса или јахања), морале су носити непрактичну одећу која је чувала „женственост“. Задовољство у зноју, мишићном напору и компетитивности сматрано је неженственим, чак и девијантним. Први

женски маратон на Олимпијским играма дозвољен је тек 1984, што говори о томе колико је дуго физичка издржљивост била оспоравана као женско право.

Оспоравање хедонизма: Контрола чула

Док је мушки хедонизам слављен као симбол статуса, женски је морао бити прикривен или сведен на минимум. Уживање у храни, пићу, доколици, код жена је посматрано кроз визуру недостатка самоконтроле и моралну деградацију. Наравно, и хедонизам је био повезан са класним питањем. Сиромашнији слојеви нису имали времена нити средстава да пландују, а аристократице су у ограниченим оквирима могле себи то да допусте, онолико колико су корсети, друштвене улоге и морални патронати то допуштали. Женско тело је морало бити или продуктивно (у кући) или декоративно, али никада само себи довољно у уживању. Могло би се рећи да се одмарање или ленчање и данас сматра неадекватним, те многе жене имају грижу савести ако бар нешто корисно не раде, чак и док се одмарају.

Оспоравање сексуалности: Од прокреације до симулације

Моћ друштва се огледала у способности да жену натера да се стиди сопственог задовољства, чиме је била под контролом и надзором и заштићена од телесне свесности. Јасно је да су женски оргазам и женска сексуалност кроз историју конструисани разним наративима који резултирају негативним перспективама женског тела. Од викторијанских схватања да жене уопште не би требало да имају жељу до андроцентричних идеологија о томе шта представља „стварну“ и „нормалну“ сексуалност, разумевање женског оргазма није искључиво утао посматрања самих жена. Фројдова теза о спорном клиторалном и зрелом вагиналном оргазму, додатно усложњава кредибилитет жениног искуства у стварању сопствене позиције. Роузмери Басон је у својој студији представила модел који приказује *кружни циклус сексуалног одговора*, који подржава тезу да за разлику од линеарних модела, сексуални одговори код жена нису узрочно-последични (Басон, 2000). Не само да су женски ор-

газми понекад сложени, понекад недостижни и мање доследни од мушког оргазма, већ родно обојени културолошки ставови могу дати предност мушком задовољству над женским.

Историја женског отпора је историја поновног присвајања тела

Сваки пут када су жене одбациле улогу трофеја и пригрлиле задовољство кроз кретање, спорт или сексуалност, то је био радикалан политички чин.

Бицикл је урадио више за еманципацију женског кретања него било који други изум, јер је омогућио женама кретање километрима далеко од куће, без мушке пратње. Да би возиле бицикл, жене су морале да обуку *bloomers* (широке панталоне), чиме се први пут функционалност и задовољство кретања ставља испред естетског.

Случај маратона: Спорт је био простор где је контрола била најтврђа, јер је снага директно негирала крхкост трофеја. Kathrine Switzer, која је 1967. скоро физички избачена са Бостонског маратона (тада резервисаног само за мушкарце), успела да докаже да женско тело може да издржи екстремни напор и да у том напору нађе аутентичан понос, а не стид.

Легализовање контрацепције омогућава женама да први пут у историји масовно пригрле сексуални хедонизам, без страха од нежељене трудноће.

Покрети попут Body Positivity имају корене у оспоравању целе индустрије лепоте. Историчарка Наоми Волф у „*Миту о лепоти*“ објашњава да је дијета „најмоћније политичко средство против жена“ јер гладна жена нема енергију за побуну.

Жена која трчи, која ужива у храни, која се слободно креће и која познаје свој либидо, јесте жена којом је тешко манипулисати, и тешко је задржати у односу у коме не жели да буде. Сваки од поменутих отпора – од седања на бицикл до тражења права на своје тело – представља прелазак из статуса објекта који служи туђој моћи у статус субјекта који господари сопственим чулима. Контрола се увек враћа кроз нове форме, али историја показује да је једном освојену свест о телу, попут духа из лампе, немогуће вратити у заробљеништво. ■

СЛОВО ПОВОДОМ ГОДИШЊИЦЕ СМРТИ ВЕЛИКЕ СРПСКЕ СЛИКАРКЕ

Надежда Петровић: позната и непозната

Пише: Јасна Кујунџић Јованов

У Уметничком павиљону „Цвијета Зузорић“ у Београду је 1937. одржана необична изложба успомена „која нас враћа у прошлост“. Међу експонатима чији су власници некад били седамдесеторо јавних личности из српске историје, нашли су се рукописи Боре Станковића и Алексе Шантића, предмети из животног амбијента Милице Стојадиновић Српкиње и Милке Гргурић, белешке Косте Трифковића, лични предмети Стевана Мокрањаца и Јована Драгутина Жарка и Војислава Илића, те палета Леона Коена. Из заоставштине Надежде Петровић такође је било изложено неколико предмета. „Најзад, Надежда Петровић, која није живела тако давно. У овој крупној плавој жени живе су три личности и умрле заједно с њом. Данас успомене на њу говоре о Надежди Петровић

зграда и да није било шаторских одељења. Штавише, у околностима непрекидног умирања и сложених болничких протокола, није могло бити времена за сликање, нарочито ако имамо у виду да је боравак Надежде Петровић у Ваљеву трајао једва нешто више од месец дана. Такође, две фотографије на којима је Надежда у униформи болничарке, у друштву неколицине лекара или са женама из мисије Црвеног крста, датоване у 1913. годину, имају паралеле у другим сликарским фотографијама (чувеној где слика Везиров мост на Дриму, у униформи болничарке и с букетом љубичица за појасом, на жалост сачуваној у копијама), али и фотографијама присутних доктора које је Владимир Кривошејев веома пажљиво упоређивао.

И какав је закључак? Надежда Петровић је током Првог балканског рата, у пролеће 1913.

Болнички шатори, 1913.

боравила у Призрену, где је у предању између борби обилазила околину и о томе писала породици: „Природа је овде божанствена, целу сам Љуму прокрстарила на коњу, остало пешке,“ а са обале Дрима посматрала је кулу „Леке Капетана, где се шеће Роксанда Ђевојка“. Посматрајући природу као „највећу учитељицу“, сликала је величанствене прилике Везировог моста, фотографисала долину Дрима с дрвећем украшеним првим пулољцима и рушевине на обали. У том окружењу, на самом ушћу реке Љуме у Дрим, налазила се пољска болница чије је фрагменте насликала и Даница Јовановић, па се може претпоставити да је управо то, или неко у околини, било место које је и Надежда при-

Надежда Петровић у Призрену 1913. године

жени, Надежди Петровић сликарки и Надежди Петровић болничарки у светском рату. Јастучић с народним везом, порцелани које је волела и перле које је носила Надежда Петровић. Пољски штафелај, палета за аквареле, платна велике сликарке Надежде Петровић. Две просте лимене чутуре за воду, фотографије у одећу милосрдних сестре и кореспонденција са бојишта Надежде Петровић болничарке која је умрла од тифуса, лечећи рањенике у Ваљеву, написала је у „Политици“ ликовна критичарка Радмила Бунушевац. Поред свега наведеног, Надежда Петровић је писала ликовну критику, била је педагог, колекционар етнографских предмета, организатор ликовних манифестација, борац за женска права, визионар.

Будући да је Радмила Бунушевац излагање завршила Надеждином смрћу у Ваљеву 3. априла 1915, тај датум је прилика да се осветли недоумица око сликаркиног стваралаштва током несрећних ратних дана. У монографији коју је објавила Катарина Амброзић, на крају пописа Надеждиних радова нашла се слика *Болнички шатори/Шатори пољске болнице*. У неком тренутку слика је добила ново име: *Ваљевска болница* и без икакве недоумице је прихваћено да је реч о Надеждиној последњој слици. Прву сумњу у назив слике и њено датовање изразио је историчар Владимир Кривошејев из ваљевског Народног музеја, уз објашњење да су болнице у Ваљеву биле смештене у већину јавних

казала на слици прекрштеној у *Ваљевску болницу*. На фотографијама које је снимала у то време, виде се војници, застава Црвеног крста, доктори у тренуцима предаха. Међутим, већина слика које су настале током Првог балканског рата, богатим и експресивним колоритом и снажним сликарским гестом приказују сву лепоту природе и величанство предања утканих у народну традицију: манастира Грачанице окруженег ватрено црвеним божурима, узаних улица Призрена где српско средњовековље представља део урбаног ткива, широку панораму града на Бистрици над којим се надвила тврђава... Уместо ратних, одлучила се за сликарске мотиве, где ништа не наговештава породичне, личне и националне трагедије које су довеле и до краја сликаркиног земаљског битисања тог кобног 3. априла пре равни 111 година. ■

ДЕВЕТА УМЕТНОСТ: „БЕТМЕН: МУК“ ЛОУБА И ЛИЈА

20 година после

Пише: Драган Стошић

Један од два најдуговечнија лика у тзв. стрип свескама (са *Суперменом*, који је, из Шустер-Зигел маште премијерно „полетео“ марта 1938. у првом броју *Акционих стрипова / Action Comics*) - *Бетмен* се појавио у предвечерје, вероватно, најкрвавијег рата у историји цивилизације, маја 1939. у 27. броју *Детективских стрипова (Detective Comics)*. Цртач у оловци био је Боб Кејн.

Од маја 1940, кад је добио и свој, посебан серијал, *Бетмен* је прошао кроз руке (и главе) више десетина цртача, сценариста и колориста, „мењајући“, успут, своју ћуд, често до непрепознатљивости. Једну такву „револуционарну промену“ приредио је 1986. Френк Милер, мини серијалом *Повратак Мрачног витеза*, по мишљењу доброг дела љубитеља овог медија и критичара, најбољи (ако не баш) стрип-роман (онда *Бетмен*) свих времена. Милеру је у томе (малу) помоћ (у цртежу) пружио Клаус Јансон.

Ликом *Бетмена* се, на свој посебан начин, у скорије време бавио и овдашњи хит-мејкер Стеван Субић, који је, најпре, „редефинисао“ ликове двојице непријатеља Мрачног витеза - *Загонетач: Година прва* (са Полом Дејном) и *Пингвин: Небитан човек* (са Томом Кингом), а затим је отишао и даље, заједно са сценаристом Роднијем Барнсом, у причи *Бетмен: Пун месец*.

Било како било, *Чаробна књига*, која је све претходно споменуто већ објавила, недавно је фанове „Човека шишмиша“ поново заинтригирала, понудивши специјално издање - *Бетмен: Мук* (превод Никола Драгомировић), кога су, у 12 свезака, сценариста Џеф Лоуб и цртач Џим Ли (туш Скот Вилиамс, колор Алекс Синклер) реализовали за *DC Comics* пре више од две деценије (2002/03).

А, зашто љубитељи лика и дела Бетмена ово издање треба да уврсте у своју библиотеку, ако већ поседују претходно (*Darkwood / DC, 2017*, превод Иван Јовановић), осим што је распродато? Зато што, поред скица, дизајна ликова, коментара Џима Лија, дизајна анимиране адаптације стрипа, као и сасвим новог интервјуа у вези са оставштином *Мука*, добијају и посебан епизод - *Последње*, који се сада први пут појављује у домаћем издању, а реализован је поводом 20. годишњице од првог појављивања, између осталог, и као својеврсни одговор онима који оптимистички и упорно очекују наставак.

„Наш главни задатак био је да створимо нешто у чему могу уживати стари и нови читаоци. И данас ми људи говоре да их је *Мук* вратио стриповима о *Бетмену*, или је био њихов први стрип са Мрачним Витезом. Поласкан сам тиме“, примећује цртач Џим Ли у разговору који претходи овом издању.

Најличнији случај Мрачног витеза одвија се у доба кад је Бетмен већ очистио Готам од „обичних“ мафијаша, а њихову улогу „мучитеља“ преузели живописни и смртоносни лудаци, као што су Џокер, Загонетач, Отровна Ајви и (ли) Харли Квин. Мито и корупција, наравно, и даље су кључни проблем, али мањи него могућност да ће неко побити цео суд отровом који тера жртве да буквално умру од смеха. И то није једина разлика између „раних радова“ Бетмена и оних на које ће бити натеран у *Муку*. Појављује се, наиме, плејада ликова које је Бетмен приволео на своју страну, борећи се против пошаста која га је „скратила“ за родитеље. Све то, и још понешто, читаоцима ће „дочарати“ флешбекови, које је Ли одрадио у акварелу, што делује импресивно. И као „уметнички“ додатак Лијевим „умивеним“ ликовима, нарочито женским, додуше, са прецизним детаљима.

Неко потпуно нов, међутим, вреба Бетмена у готамској ноћи, и ради му о глави. Организује његове непријатеље, и компромитује му савезнике (и Супермена). Љут и спреман да задржи ударца, како би Бетмен патио. Над Готамом с надвио *Мук*. Досегаваши тачку пуцања, Бетмен ће морати да „изоштри“ детективске вештине како би распетљао мистерију која лежи иза опаке завере, пре него што они најближи њему осете последице... „Помоћ“ ће потражити и од Ноћне птице, Пророчице, Жене-мачке/Селине... То је укратко прича развијена на неколико стотина страница. ■

СВЕТОЗАР МИЛЕТИЋ У МУЗИЦИ

Ни брига те сиви тићу

Пише: Дејан Томић

Година 2026. посвећена је обележавању 200-годишњице рођења Светозара Милетића (Мошорин, 1826 – Вршац, 1901), доктора права, политичара, новинара и једног од најутицајнијих српских личности у Аустро-Угарској монархији у другој половини 19. века, а био је изузетна инспирација српског народа све до половине 20. века. И даље се Милетићева личност у српству, нарочито Србима староседеоцима у Војводини, са уважавањем неговала, а захваљујући и музици. Песници су током тих година Милетићеве активности, па и после, посветили низ поетских изражаја љубави и поштовања према Милетићу, а Нови Сад, названим Српска Атина, а тако се некад називао и Дубровник, на централном тргу краси и уздиже монументални споменик безмерног родољуба, славне личности српске историје Светозара Милетића, рад чувеног вајара Ивана Мештровића. Величини и снази деловања Светозара Милетића вршачки прота Василије Васа Живковић, посветио је песму, коју је певало први пут Панчевачко Српско Певачко Друштво при дочеку Милетића, када је изашао из за-

Тодор Мишић (родом Сарајлија), од којих друга „китица“ гласи:

Светозаре, српски сине,
Ти си узор свију нас!
Ни брига те...

А трећа:

Доста бесмо ми робови,
Треба да смо слободни.
Ни брига те...

Постоје два извора за композиторе песме: један се односи на Панчеваца Антона Јахимека (Споменица Жупског слета Соколске жупе „Душан Силни“, Панчево 1929. године), а други налазимо у збирци Песме Васа Живковића, коју су приредили Јован Скерлић, Милан Ђурчин и Тодор Стефановић и објавили 1907. године, где је евидентиран као композитор Чех Јосиф Це (1842-1897). Овај Чех заиста је био хоровађа Панчевачког

ову песму значајну за борбу Срба за слободу и која се својом популарношћу у народу некада могла поредити са песмом славном јунаку са Чегра – Стевану Синђелићу.

Наведени број Летописа Матице српске, који је посвећен 100-годишњици рођења Светозара Милетића наводи још две певане песме овој великој личности српске историје. Њих је записао публициста Живојин Ј. Младеновић под псеудонимом Старица Новак.

Прва је са насловом Српска мајка, Србина родила, непознатог аутора стихова и музике, и у којој је четврти стих наглашава: „Српству дала славног Милетића“. Певала се на мелодију песме Док је нама Милоша јунака, чији нотни запис постоји.

Другу песму посвећену Светозару Милетићу Ој соколе огњу живи, написао је српски родољубиви песник П. Цијук, и у њој имамо и стихове:

Ура, браћо, за слободу,
за одбрану народа.
Милетићу славни.

Композир је Чех Војтех Хлавач, са руском варијантом имена: Војтех Иванович Главач (1849 – 1911), који је после деловања као хоровађа у банатском месту Орахову и Вршцу, отишао у Русију где је био изузетно цењени диригент, а као пијанста, оргуљаш и уметник на хармонијуму, одржао око 3.000 концерата у Русије, Немачкој и Италији.

Још један чешки композитор, који је деловао међу Србима, као хоровађа и музички педагог Хуго Дубек (1852-1897) компоновао је песму посвећену Светозару Милетићу на стихове Зорке Ст. Милетић, насловљену Милетићу. Композиција је написана за четири мушка гласа уз пратњу гласовира. Последња два стиха, као и сви, у композицији, славе Светозара Милетића речима:

Живео Тићу, див-Милетићу,
Поносе, дико свем роду свом.

И један српски композитор компоновао је песму посвећену Светозару Милетићу. То је Светолик Пашћан (Петроварадин, 1892-Београд, 1971), хорски диригент, композитор и музички писац, који је једно време био диригент у Српском народном позоришту и директор Музичке школе

„Исидор Бајић“. За композицију насловљену, Светозару Милетићу, Пашћан је песму компоновао за мешовити хор на стихове Стевана Петрова Бешевећа (1868-1942), значајног српског родољубивог песника чији се стихови налазе у ауторским збиркама, на страницама бројних листова, часописа и календара, декламатора итд. Последњом строфом Бешевећ поручује:

Са висине Пута Млечна
Твоји зраци још нас заре...
Ти си наша звезда вечна,
МИЛЕТИЋУ СВЕТОЗОРЕ!...

Милетић је писао и поезију, а за дочек војводе Стевана Шупљикца, октобра 1848. године, написао је песму чија прва строфа, као и цела песма, указује на задовољство што се сме јавно истицати српска застава.

Већ се српска застава,
Свуда вије јавно
И српска се срца сва
Сада боре славно...

Песму Већ се српска застава обрадио је за четворогласни мушки хор Корнелије Станковић, а објављена је у албуму: Корнелије Станковић, Песме за глас и клавир, мушки и мешовити хор, (САНУ и Завод за културу Војводине, Београд – Нови Сад, 2007). Са песмом Јована Стерије Поповића, Устај, устај Србине, која је сматрана српском марсељезом, песама Светозара Милетића Већ се српска застава, обележила је на музички начин те револуционарне године 1848/49. када је формирана Војводина Србија, а цар Јосиф I био је Grosswoiwod der Woioiwodenschaft Serbien. ■

Данашња млада генерација скоро у потпуности је скрајнула песму „Орао кликће“ значајну за борбу Срба за слободу. А ова песма је постала малтене народна и певала се и после 1945. године у српским срединама, мада никад у званичним приликама

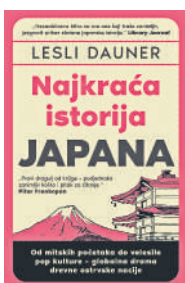
твору 1871. године. Ова песма била је инспирација и потоњих генерација, а стихове песме нарочито добро су знали Срби староседеоци Војводине Србије, какав је био званичан назив у време Аустро-Угарске монархије.

Орао кликће са висине
На њ оздоле кликћу пине,
Ни брига те сиви тићу,
Ми смо с тобом
Светозаре Милетићу,

Кад извесни куцне час,
Зови ево нас!

Српског Певачког Друштва и има композицију Милетићева песма са варијацијама за гласовир. Постоји могућност да је Јосиф Це инспирисан Јахимековом песмом Орао кликће, па је обрадио за клавир, јер се тема песме налази у партитури, што није редак случај у музици да се узме тема другог аутора и варира. Но, било како било песма је постала малтене народном и певала се и после 1945. године у српским срединама, али никада у званичним приликама и у оквиру свечаности. Данашња млада генерација скоро у потпуности је скрајнула

ПРОЗОР У СВЕТ

Најкраћа историја Јапана

Лесли Даунер
Лагуна, 2026.

Лесли Даунер (1949) је британска публицисткиња и књижевна ауторка која се највећи део живота бавила изучавањем јапанске културе, и у тој земљи провела многе године. „Најкраћа историја Јапана“ је јасно и концизно писана, питка књига која развој ове земље од најранијих времена, када се историја још увек преплиће с митом (посебно кроз причу о шаманској царици Химико, која је остала забележена само у кинеским аналма), па све до настојања да се што пластичније испрофилише савремена слика ове земље: од Куросаве, анима и манги преко пајинко салона, јакуза и Фукушима, до Олимпијских игара и искуства пандемијског доба. Уз бројне илустрације, цртеже, мапе и фотографије, у тексту су јасно истакнути кључни моменти историје ове земље. Даунерова пише као новинарка, не као историчар; она не улази предубоко у историјске детаље или контроверзе, нити се сувише дуго задржава на појединачним епизодама, покривајући, готово каталошки, сваки важан моменат (тако да то може постати почетна тачка у даљем интересовању читалаца), али труди се да никад не замагла узор директни политички узор било ког догађаја. Једна од централних тачака прелома у историји ове земље је свакако битка код Секигахаре која и текст ове књиге тачно пресеца на

Реч критике

пола. После векова борби за утицај између различитих породица (међу којима су посебно значајне Фуџиваре, које су дуго обликовале врховну власт, као и кланови Таира и Минамото, који су ушли у епске легенде), уз променљив утицај цара, почетком 17. века, након битке код Секигахаре, Иејасу Токугава учвршћује власт и успоставља шогунат, довршавајући процес уједињења започет раније; убрзо потом следи и постепено затварање земље за странце, подстакнуто, између осталог, страхом од хришћанског утицаја и деловања европских сила.

Даунерова се задржава и на битним детаљима историје свакодневног живота, основама филозофије и религије, као и важним тачкама у културној историји, као што је културни процват који је следио за време Токугаве и његових наследника, када је полако, током векова јачало грађанско друштво за којим су остале „плутајуће слике из живота“ пријатне, пролазне свакодневице сачувани на графикама, и у поезији. Падом шогуната и отварањем земље започиње турбулентни период који је полако водио ка савременом Јапану, у ком Даунерова не пропушта да у основним цртама ослика и најгоре националне трауме попут Хиросиме и Нагасакија, и пораза у Другом светском рату. **Настаја Писарева**

Цитат

Светковине се редовно уприличавају и често наликују на баханалије, где знојави младићи у прегачама носе микоси – платформе с боговима – кроз улице, уз повике, песму и испијање обилних количина сакеа. Ђомони су вероватно уживали у сличним прославама. Фестивали често обележавају смену годишњих доба. Јапанци још од давнина светкују своја четири изузетно различита годишња доба – цветање шљива и трешања у пролеће, летње врућине с плесовима и ватрометима, пун Месец и живописно јесење лишће, као и зиму прекривену снегом.